

הנחיות להוראת המצגת "התנגשות זכויות - בבית"

קהל היעד: כיתות ז-ט

הרעיון: התלמידים יבחנו מצב של "התנגשות בין זכויות", שבו רצונות ואינטרסים של צדדים שונים סותרים זה את זה ויוצרים קונפליקט בין הצדדים. התלמידים יתנסו בבחירת נימוקים משכנעים לכל אחד מן הצדדים בניסיון להכריע ביניהם, ובסופו של דבר גם יציעו דרכי פתרון חלופיות.

את הפעילות ניתן להעביר בשיעור אזרחות, בשיעור עברית או בשיעורי חינוך וכישורי חיים. אם הפעילות מתקיימת במסגרת שיעור אזרחות, חשוב להקפיד בה על שימוש בשפה אזרחית מתאימה כפי שמופיע בהנחיות שלהלן. הפעילות מלווה לכל אורכה בקול (סאונד) כדי לשוות לדיון בין הצדדים ממד מוחשי וכדי להדגים קיום מעמת (דיבייט) משכנע בין הצדדים. ניתן להשתמש במצגת גם ללא חיבור הרמקולים, תוך הקראה בכיתה של משפטי המפתח.

משך הפעילות: 45 דקות.

מהלך הפעילות:

שקופית 1 - פתיחה

בשקופית זאת מוצג נושא הפעילות – "זכויות מתנגשות". על המורה להקדים ולומר שכמעט בכל מצב בחיים ייתכן שזכויות ואינטרסים של צדדים שונים יתנגשו, ושמדובר בסיטואציה אנושית וחברתית בסיסית. בפעילות זו נשים דגש על התנגשות בין זכויות בתוך הבית והמשפחה, אולם ניתן להכליל את האירוע גם לסביבות אחרות, כגון בית הספר, הרחוב ועוד.

שקופית 2 – סיפור המסגרת

בביתה של יעל, בת 14, אירעו לאחרונה כמה מקרים של גניבות. בעקבות האירועים החליטו ההורים להתקין מצלמות אבטחה מסביב לבית ובתוך כל חדרי השינה והמגורים כדי לאתר את הגנבים. שידורי המצלמות יוכלו להיות נגישים להורים מכל מכשיר סלולרי, והם יישמרו על גבי המחשב למשך כמה חודשים. יעל מתנגדת נחרצות להחלת הוריה ומרגישה שהחלטה פוגעת בה. היא מבקשת לדבר עם הוריה על החלטה הזאת.

הבא הקודם

בשקופית זאת מוצג סיפור המסגרת של הפעילות – ההחלטה של הוריה של יעל להתקין מצלמות אבטחה מסביב לבית ובתוכו. חשוב להדגיש בפני התלמידים שהפעילות מבוססת על סיפור אמיתי, וכך יש להתייחס לדמויות המוצגות בה.

ניתן ורצוי להשמיע את הקול (סאונד) בשקופית כדי לשוות לה אותנטיות.

שאלות לדין:

1. האם יש תלמידים שנתקלו במצב דומה בבתיהם או ששמעו על מצב דומה אצל חברים?
2. האם הוריה של יעל צריכים לשתף אותה בהחלטות מהסוג הזה? למה לדעתכם ההורים בחרו לשתף אותה?
3. לו הייתם אתם במקומם של ההורים, הייתם משתפים את יעל בהחלטה?

שקופית 3 - עמדת ההורים

עמדת הורים

מהם 3 הנימוקים המשכנעים ביותר לדעתכם?

- הבית ותכולתו הוא הקניין (הרכוש) של ההורים, וזכותם לעשות עם הרכוש כל דבר.
- המצלמות נועדו להגן על החיים והביטחון של כולם, כולל יעל, למקרה שאירע גניבה יסתבך.
- גם החפצים של יעל יכולים להיגנב, והמצלמות יגנו גם על הרכוש שלה.
- בבתים אחרים בשכונה התקינו מצלמות והגניבות פסקו. אם אנחנו לא מתקינים מצלמות אנחנו פגיעים יותר ביחס לבתים אחרים בשכונה.
- לא ייתקנו מצלמות בחדרי מקלחת ושירותים, כך שהפרטיות הנדרשת תישמר.

"בעקבות הגניבות אנחנו מתכוונים להתקין מצלמות מסביב לבית ובתוכו כדי לתפוס את ולתמיד את הגנבים!"

הבא הקודם

בשקופית זאת מוצגת עמדת ההורים. יש להקריא את טענתם המופיעה בבלון הדיבור מצד ימין, ולעיין עם התלמידים בנימוקים השונים. ניתן להקריא את הנימוקים, לבקש מתלמיד להקריא אותם או להשמיע אותם באמצעות לחיצה על כפתור ההשמעה שבצד כל נימוק. המשימה לתלמידים היא לבחור את הנימוקים המשכנעים ביותר באמצעות לחיצה עליהם. חשוב להדגיש בפני התלמידים שכל הנימוקים ראויים ונכונים, אולם בעת קיום דיון כדאי להשתמש בנימוקים הרלוונטיים ביותר כדי לשכנע את הצד השני, וכך יש לעשות גם כאן.

בפן האורייני, חשוב להבחין בין הטענה (הבעת הדעה של ההורים) לבין הנימוקים המחזקים את הטענה. השקופית כולה מבטאת את העמדה המלאה, המורכבת מטענה ונימוקים.

למורה לאזרחות – מומלץ לחבר את הנימוקים השונים למושגים הרלוונטיים בתחום הדעת: הזכות לקניין (חומרי), הזכות לחיים, ביטחון ושלמות הגוף, הזכות לפרטיות ועוד.

שקופית 4 – עמדתה של יעל

בשקופית זאת מוצגת עמדה של יעל, ומבנה השקופית דומה לקודמת. יש להקריא את טענתה של יעל המופיעה בבלון הדיבור מצד ימין, ולעיין עם התלמידים בנימוקים השונים. ניתן להקריא את הנימוקים, לבקש מתלמיד להקריא אותם או להשמיע אותם באמצעות לחיצה על כפתור ההשמעה שבצד כל נימוק. המשימה לתלמידים היא לבחור את הנימוקים המשכנעים ביותר באמצעות לחיצה עליהם.

חשוב להדגיש בפני התלמידים שכל הנימוקים ראויים ונכונים, אולם בעת קיום דיון כדאי להשתמש בנימוקים הרלוונטיים ביותר כדי לשכנע את הצד השני, וכך יש לעשות גם כאן.

בפן האורייני, חשוב להבחין בין הטענה (הבעת הדעה של יעל) לבין הנימוקים המחזקים את הטענה. השקופית כולה מבטאת את העמדה המלאה, המורכבת מטענה ונימוקים. ניתן להפנות את תשומת לבם של התלמידים לכך שחלק מן הנימוקים של יעל הם בעצם הפרכות לנימוקים של הוריה.

למורה לאזרחות – מומלץ לחבר את הנימוקים השונים למושגים הרלוונטיים בתחום הדעת: הזכות לפרטיות, הזכות לכבוד ועוד.

שקופית 5 – "ראש בראש"

בשקופית זו מוצגים שני הצדדים באירוע זה מול זה. יש ללחוץ על כל אחד מן הצדדים כדי לשמוע את נימוקיו המרכזיים. בסיום ההאזנה לנימוקי הצדדים יש להתייחס לשאלה המופיעה למטה: "אילו נימוקים נוספים אפשר להציע לעמדת ההורים?" ולעודד את התלמידים להעלות נימוקים נוספים שיכולים לשכנע את הצד השני.

שאלות לדיון:

1. איזה מן הצדדים היה משכנע יותר? מדוע?
2. האם היו נימוקים שחידשו לכם או הפתיעו אתכם?
3. האם דעתכם בנושא השתנתה בעקבות הנימוקים של אחד הצדדים?

לאחר ההאזנה לנימוקי שני הצדדים ובעקבות הדיון, יש לעבור להצבעה בכיתה ולרשום מתחת לכל צד במאזניים את מספר התומכים בו. המאזניים ייטו בהתאם לתוצאה.

שקופית 6 – מציאת פתרונות חלופיים

בשקופית זו התלמידים מוזמנים להציע הצעות לגישור בין שני הצדדים, ולהעלות פתרונות נוספים להתנגשות בין הזכויות והאינטרסים שתוארה לעיל. שינוי זה מחייב גמישות מחשבתית ו"חשיבה מחוץ לקופסה" והוא נועד לעודד חשיבה יצירתית. את ההצעות שמעלים התלמידים יש לכתוב בחלונת הכתיבה הגדולה שבמרכז המסך. במידת הצורך ניתן להיעזר ב"גלגלי ההצלה" המוצעים:

"שקלול ואיזון" – ניסיון לצמצם את הפגיעה בכל אחת מן הזכויות למינימום הנדרש. לדוגמה, מכיוון שהחשש לפגיעה בחיים ובביטחון של בני המשפחה גובר על זכויות אחרות, המצלמות אמנם יישארו, אך יופעלו רק כאשר בני המשפחה אינם בבית. למורה לאזרחות – שקלול ואיזון נלמדים כדרך שבה פועל בדרך כלל בית המשפט כדי לפתור התנגשות בין זכויות. כמובן שכאן אין הכוונה להחלטה שיפוטית אלא ניסיון להיעזר בקו החשיבה הזה לפתרון הבעיה ברמה הביתית.

"מידתיות" – עידון הפתרון כך שיתאים למידת הפגיעה בזכויות השונות באירוע. למשל, ניתן להציע שהמצלמות יהיו חבויות כך שלא יפריעו למבקרים ושליעל תהיה אפשרות לנטרל אותן בעת ביקורי חברים.

"איתור חלופות" – הצעת פתרונות שונים לגמרי שיענו על הצרכים של כל הצדדים בדרכים אחרות. לדוגמה: התקנה של מערכת אבטחה אחרת המבוססת על אמצעי מיגון שונים לבית, כגון דלת כניסה עם מנעול כפול, סורגים על החלונות וכדומה.

חשוב להדגיש בפני התלמידים שלעתים דווקא התרחקות מן ההתרחשות ובחינה של דרכי התמודדות אחרות עם קונפליקט יכולות להביא פתרונות חדשים ורעננים שיהיו עדיפים על פני היצמדות לדרכים המקובלות.

שאלות לסיכום:

1. מה עדיף לדעתכם - היענות מלאה לאחד משני הצדדים או פתרונות הגישור שהוצעו?
מדוע?
2. האם הצדדים יהיו לדעתכם מרוצים מהפתרונות המוצעים?
3. מה למדתם מן הפעילות על התמודדות עם התנגשות בין זכויות?
4. האם במהלך הפעילות קיבלתם כלים שתוכלו לאמץ בדיונים בתוך הבית או בין חברים?
אם כן, אילו?